

VERDIEN AV AKTIVE SENIORER

FRIVILLIGHETS BIDRAGET FRA PENSJONISTER I NORGE

NOVEMBER 2024

OM RAPPORTEN

Denne rapporten er skrevet på oppdrag for Senteret for et aldersvennlig Norge. Hensikten er å utrede hvordan seniorer, herunder heltidspensjonister, bidrar til samfunnet gjennom frivillig innsats, både formell og uformell aktivitet. Rapporten er en oppdatering av utredningen som ble gjennomført for Statens seniorråd i 2017 og for Senteret for et aldersvennlig Norge i 2021, og bygger på nye datakilder for befolkningsframskrivninger, årsverk, verdibidrag og lønnskostnader.

NyAnalyse AS er et uavhengig rådgivnings- og utredningsselskap med spisskompetanse innen samfunnsøkonomisk analyse, arbeidsliv og næringspolitikk, beregninger tilknyttet skatt, verdiskaping og ringvirkninger, samt bærekraftig omstilling. Funn og konklusjoner i denne utredningen representerer NyAnalyses egne faglige vurderinger.

RAPPORTEN ER UTARBEIDET AV

Terje Strøm, sjeføkonom

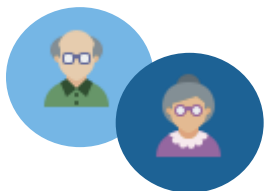
Mari Kristine Knutsen, samfunnsøkonom

INNHold

HOVEDFUNN	4
INNLEDNING	5
Metode, grunnlagstall og begrepsavklaring	6
FRIVILLIGHET	10
Frivillighetens rolle i det norske sivilsamfunnet	10
To former for frivillig deltakelse	12
<i>Formell frivillig innsats</i>	12
<i>Uformell frivillig innsats</i>	12
Frivillighet blant seniorer og pensjonister	12
Estimert tidsbruk på formelt og uformelt frivillig arbeid	14
FRIVILLIG INNSATS MOT 2040	17
Fremskrevet omfang av formelt frivillig arbeid.....	18
Fremskrevet omfang av uformelt frivillig arbeid.....	20
Samfunnsbidraget fra pensjonister.....	22
<i>Verdibidraget fra formell frivillig innsats</i>	22
<i>Verdibidraget fra uformell frivillig innsats</i>	24
<i>Samlet verdibidrag fra pensjonister</i>	27
VEDLEGG	29
REFERANSELISTE	32

HOVEDFUNN

Formelt og uformelt frivillighetsbidrag fra pensjonister i 2024:

56.400 ÅRSVERK

39,6 MRD. KR. I VERDIBIDRAG

- **NyAnalyse beregner den samlede innsatsen fra aktive seniorer innen både formelt og uformelt frivillig arbeid til å utgjøre totalt 56.400 årsverk i 2024.**

Tidsbruken til heltidspensjonister på formelt frivillig arbeid estimeres til omtrent 15.400 årsverk dette året, mens det uformelle frivillige arbeidet fra pensjonistene anslås til ca. 41.000 årsverk i 2024. Basert på en økende eldre befolkning gir dette ca. fire tusen flere årsverk enn fra seniorennes frivillighet i NyAnalyses rapport i 2021.

- **Pensjonistenes samlede verdibidrag til samfunnet gjennom formell og uformell frivillig innsats anslås til i overkant av 39,6 milliarder kroner i 2024.**

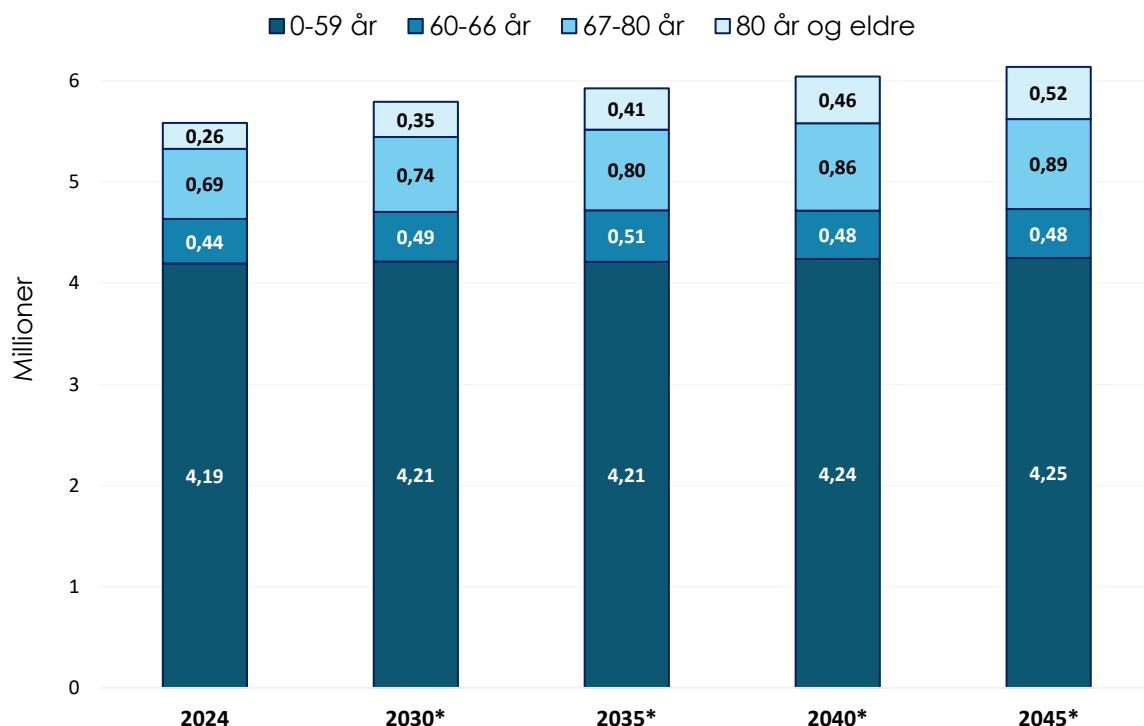
Det offentlige og samfunnet for øvrig sparer derfor store beløp hvert eneste år på at pensjonister benytter mye av sin fritid til frivillig arbeid i sitt nærmiljø.

INNLEDNING

Statistisk sentralbyrås (SSB) befolkningsframskrivninger (mellomalternativet) viser at Norges befolkning vil bli gradvis eldre de neste tiårene, med en betydelig økning i andelen personer på 60 år og eldre. Figur 1 illustrerer denne utviklingen, der vi ser at aldersgruppen 60–66 år forventes å vokse frem til rundt 2035, før den avtar noe og stabiliserer seg på omtrent 480 000 personer etter 2040. Den mest markante veksten skjer imidlertid blant personer på 70 år og eldre, særlig i gruppen 80 år og over, som nesten dobles fra 2024 til 2045.

Figuren gir et tydelig bilde av hvordan befolkningsmønstrene forskyves, med en jevn økning i antall eldre i befolkningen. Dette skiftet antyder betydelige samfunnsmessige konsekvenser, ettersom en større andel eldre kan påvirke både helse- og omsorgstjenester og økonomien generelt.

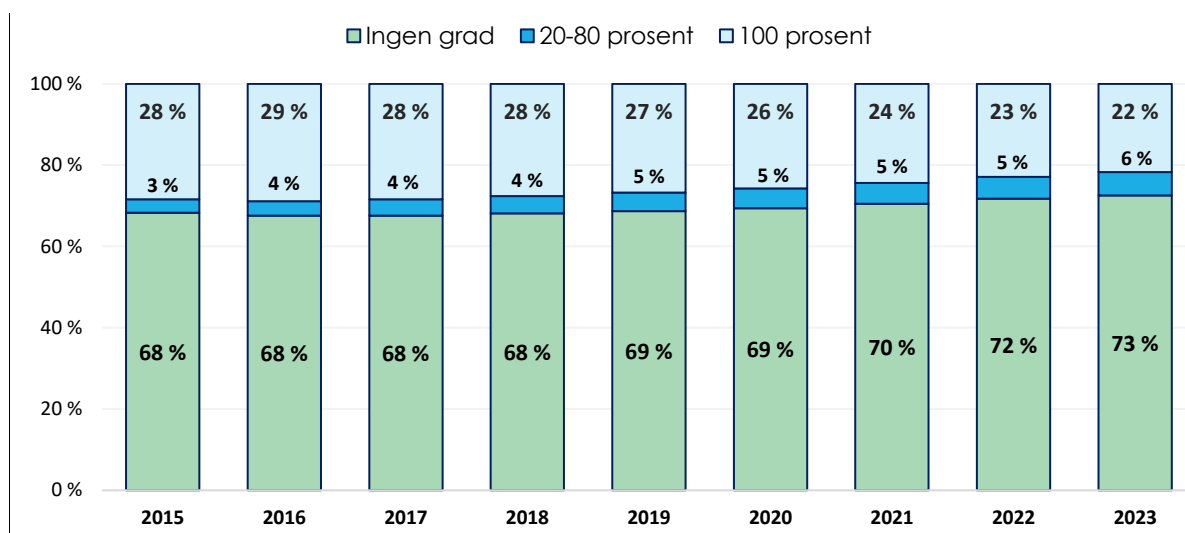
Figur 1 Folkemengde, fordelt etter fire aldersgrupper. 2024. Framskrevet for 2030*, 2035*, 2040* og 2045* (SSBs mellomalternativ). Millioner personer

Kilde: SSB

Andelen fulltidspensjonister blant personer i aldersgruppen 62–66 år har gått ned de siste ni årene. Som vist i Figur 2, var andelen som mottok 100 prosent alderspensjon 28 prosent i 2015, en andel som holdt seg stabil frem til 2018. Etter dette har det imidlertid vært en jevn nedgang, og i 2023 var andelen redusert til 22 prosent. Samtidig har det vært en svak økning i andelen deltidspensjonister i samme aldersgruppe, selv om den totale andelen som mottar alderspensjon fortsatt viser en nedgang. Det er viktig å understreke at utviklingen gjelder andelen innenfor aldersgruppen 62–66 år, uavhengig av endringer i gruppens størrelse.

Figur 2 Andel personer i alderen 62-66 år etter ulik pensjonsgrad (alderspensjonister). 2015-2024.

Kilde: SSB

Metode, grunnlagstall og begrepsavklaring

Denne analysen baserer seg metodisk på gjennomførte spørreundersøkelser, sannsynlighetsteori og statistisk analyse. Vi kan dermed estimere det samlede tilbudet av frivillige arbeidstimer fra heltidspensjonister innen både formelt og uformelt frivillig arbeid i 2024, samt anslå den forventede utviklingen frem mot 2038. Vi forutsetter uendrede preferanser når det gjelder pensjonistenes frivillige tidsbruk på formelt og uformelt arbeid i 2024.

Nyeste spørreundersøkelse om detaljert tidsbruk på uformell frivillig innsats der en kategoriserer respondentene i ulike aldersgrupper er fra 2015. I likhet med rapporten om verdien av aktive seniorer som NyAnalyse utarbeidet i 2021, er derfor

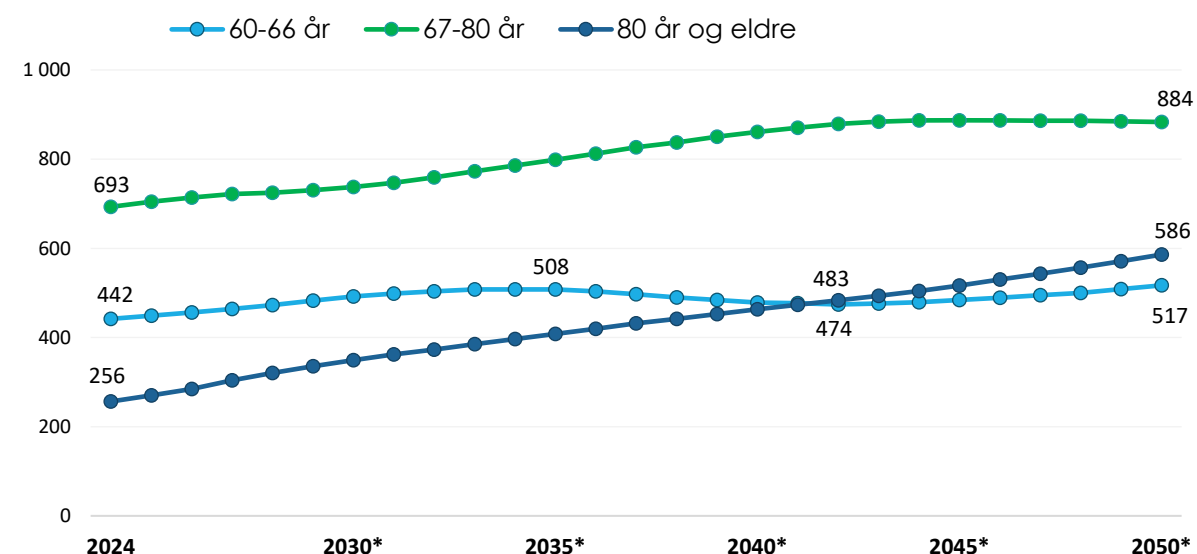
grunnlagstallene som er benyttet i denne oppdateringen også hentet fra «Pensjonistundersøkelsen 2015». Frivillighetsbarometeret er oppdatert og «Frivillighetsbarometeret 2024» er benyttet for organisert frivillig innsats.

Videre har vi oppdatert framskrivingene med nye prognoser fra SSB, der middelalternativet (MMM) er anvendt. Som i NyAnalyses rapport fra 2021 begrunnes dette valget i at aldersgruppene vi analyserer påvirkes i liten grad av nettoinnvandringen til Norge, i tillegg til at dødelighetstakten tenderer nedover i takt med den generelle samfunnsutviklingen.

Ifølge Statistisk sentralbyrås (SSB) befolkningsframskrivinger (mellomalternativet) vil befolkningen i aldersgruppene 60–66 år, 67–80 år, og 80 år og eldre utvikle seg ulikt fram mot 2050. Som vist i Figur 3, forventes aldersgruppen 67–80 år å øke jevnt med 190 tusen personer fra 2024 til 2050. Gruppen 80 år og eldre vil dobles frem mot 2050, fra 256.000 personer i 2024 til 586.000 i 2050. I motsetning til dette, ser vi at aldersgruppen 60–66 år vil nå et toppunkt på 508.000 tusen i 2035, før den gradvis avtar og stabiliserer seg på 474.000 i 2045 og 517.000 i 2050.

Denne utviklingen viser en markant økning i de eldste aldersgruppene, noe som vil få store konsekvenser for behovet for helse- og omsorgstjenester. Dette vil også kunne øke behovet for frivillig arbeid.

Figur 3 Folkemengde, av de tre eldste aldersgruppene. 2024-2050* (SSBs mellomalternativ). 1000 personer.

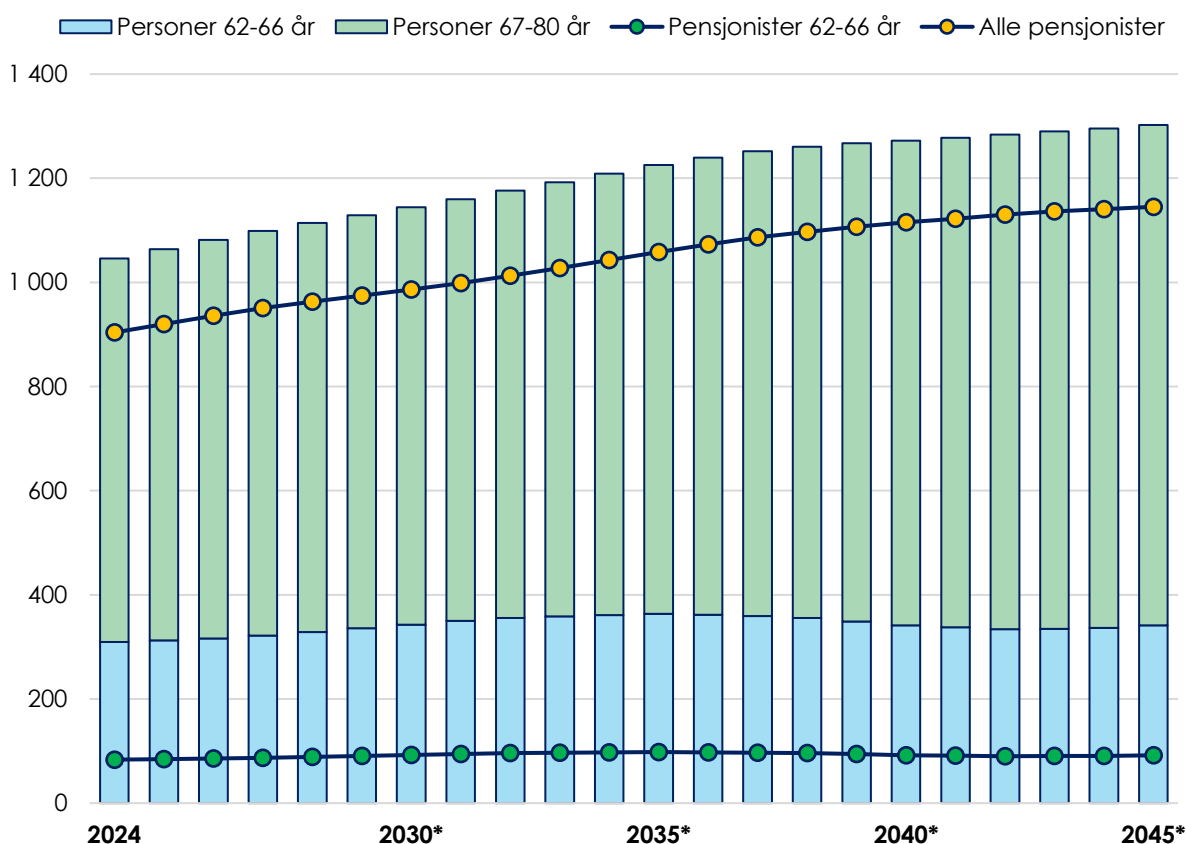

Kilde: SSB *fremskrevet

På bakgrunn av denne sprikende utviklingen, vil det være nyttig å studere gruppene hver for seg som et tilskudd til å estimere alle pensjonistenes frivillige bidrag. Derfor vil denne rapporten bestå av analyse for alle pensjonister, i tillegg til analyse av hel- og deltidspensjonister i alderen 62-66 år og analyse av alle personer i alderen 67-80 år, der vi antar disse er heltidspensjonister.

Figur 4 viser prognoser for befolkningsveksten i aldersgruppen 62 til 80 år, inndelt i fire grupper 62-66 år, 67-80 år, hel- og deltidspensjonister i gruppen 62-66 år og alle pensjonister samlet. Dette er grunnlagstall som våre beregninger baseres på. Vi har lagt til grunn at omtrentlig 27 prosent av de mellom 62 og 66 år er pensjonister, hvorav 22 prosent er heltidspensjonister. Vi legger også til grunn at alle mellom 67 og 80 år, er heltidspensjonister. Dette gir et antall pensjonister på om lag 820 tusen personer i 2024. Dette antallet forventes å stige til i overkant av én million personer fremskrevet i 2040. Dette tilsvarer en økning på omtrent 25 prosent.

Figur 4 Antall personer i alderen 62-66 år og 67-80 år, antall pensjonister mellom 62-66 år og Alle pensjonister totalt. 2024-2045*

Kilde: SSB | NyAnalyse *prognose **Hel- og deltidspensjonister

Rapporten avgrensar som ved 2021-utgaven frivillig arbeid til det arbeidet som bidrar direkte til avlastning av annen ressursbruk (verdiskaping eller nytte), og som er gjennomførbart å måle gjennom alternativkostnad eller verdsetting av denne tjenesten i det private markedet. Lønnskostnader for formelt og uformelt frivillig arbeid i nærmeste sammenlignbare næringsgruppering er hentet fra SSBs satellittregnskap for ideelle og frivillige organisasjoner. Siste tilgjengelige Lønnskostnadsekvivalent for ulønnet arbeid i satellitt-regnskapet er fra 2018, det er justert med forventet årlig lønnsvekst på to prosent.

Begrepsavklaring av frivillighet, samt skillet mellom formelt og uformelt frivillig arbeid følger i boks 1 under.

Boks 1. Begrepsavklaring – Frivillighet

I likhet med rapport fra 2017 og fra 2021 defineres frivillig arbeid etter International Labour Organization (ILO) sin definisjon som sier at «(...) frivillig arbeid er ikke-obligatorisk arbeid, som en person bruker på å utføre en eller flere aktiviteter – enten gjennom en organisasjon eller direkte overfor andre utenfor egen husholdning – uten å ta betalt».

Denne rapporten vil ta utgangspunkt i to ulike typer av frivillig innsats: formelt og uformelt frivillig arbeid.

- Formell frivillig innsats omhandler aktiviteter som er som skjer gjennom formelle organisasjoner, lag eller liknende.
- Uformell frivillig innsats omhandler aktiviteter som personer deltar direkte i uten en formell organisasjon som bindeledd mellom aktiviteten og personen som utfører den.

Uformell omsorg er omsorg til ektefelle/samboer eller nære slektninger, og inngår ikke i uformell frivillig innsats.

Kilde: International Labour Organization (ILO)

FRIVILLIGHET

Frivillighetens rolle i det norske sivilsamfunnet

Høy tillitt er et av de sterkeste kjennetegnene ved det norske samfunnet. Sterk frivillig deltakelse er blant årsakene til dette, der Norge ligger på verdenstoppen. Frivilligheten har lange historiske røtter i landet, hvor man gjennom generasjoner har funnet sammen for å hjelpe hverandre, løse arbeidsoppgaver og danne sosiale fellesskap. Denne innsatsen fra sivilsamfunnet er og har vært en viktig bærebjelke i vårt samfunn, og da spesielt med fremveksten av formelt frivillig arbeid gjennom frivillige organisasjoner, foreninger, samvirketiltak og frivillighetssentraler. Flere viktige velferdsoppgaver som utføres av offentlig sektor i dag (blant annet helsetjenester, sosialomsorg og humanitært arbeid) ble tidligere utført av og drevet frem av frivillige organisasjoner. Dette arbeidet foregår som regel formelt, men kan også pågå i mindre formelle sammenhenger, som eksempelvis dugnad og gjennom sosiale nettverk. Et godt eksempel her er den store innsatsen fra mange i lokal- og nærmiljøer for å samle inn klær og lignende i forbindelse med flyktningsstrømmen til Norge høsten 2015.

«Listen er lang over utfordringer for samfunnet vårt slik vi kjenner det i dag. Norge har en godt utbygd og velfungerende velferdsstat som er rustet til å møte disse utfordringene. En av forutsetningene for dette er et sterkt sivilsamfunn der ønsket om å hjelpe og ta i et tak der det trengs, ligger dypt nedfelt. Selv om velferdsstaten er solid, og troen på, og av og til forventningen til, at det offentlige skal og kan møte utfordringene er store, er det knapt noe samfunnsområde der det ikke også er en frivillighet som bidrar».

- Meld. St. 10 (2018-2019): «Frivilligheten – sterk, selvstendig, mangfoldig»

Frivillighet generer et betydelig bidrag til samlet tjenesteproduksjon i landet, og omfatter et bredt spekter av aktiviteter som for eksempel omsorgsarbeid, deltakelse i lag og frivillighet, pleie av pårørende og aktiv deltakelse på seniorsentre. Som regel gjennomføres en stor del av dette ved hjelp av ulønnet arbeidsinnsats. For deltakere i

slikt arbeid utgjør frivillighet en plattform for engasjement og samfunnsdeltakelse, der andre målsetninger som myndiggjøring, livskvalitet, fellesskap, læring og kunnskap står sentralt. Det har blitt påpekt – med rette – fra flere hold at frivillighetsarbeid styrker innbyggernes demokratiske handlingskompetanse.

Boks 2. «Frivilligheten – sterk, selvstendig, mangfoldig». Meld. St. 10 (2018-2019)

Stortingsmeldingen fra 2018 fremhever at frivilligheten ikke er et supplement til offentlig virksomhet, men at den er en grunnleggende del av livet og hverdagen til den norske befolkningen. Målet med frivilligheten er å skape «(...) engasjement, fellesskap, inkludering og kulturell og demokratisk innsikt».

Fire fokusområder i stortingsmeldingen

1. Bred deltakelse

Frivilligheten skal ha en sentral rolle som arena for inkludering og integrering. Økonomiske tilskuddsordninger og målrettede virkemidler til frivillige organisasjoner for å rekruttere og bevare et mangfold av frivillige er de viktigste tiltakene.

2. En sterk og uavhengig sektor

Brede og ubyråkratiske støtteordninger skal bygge opp under en selvstendig frivillig sektor med bred deltakelse og høy aktivitet. Blant virkemidlene er kompensasjonsordningen for merverdiavgift, tilskuddsordninger som underbygger egenarten og selvstendigheten som de frivillige organisasjonene har, samt et samarbeid mellom frivillig sektor, pengeutbetalende stiftelser og næringsliv for å utrede barrierer og drivere for støtte til organisasjonene.

3. Forenklingsreform

Hovedfokuset i en ny forenklingsreform for frivilligheten vil være på å gjøre søknad og rapportering om statlige tilskudd enklere. Et pilotprosjekt med tilskuddsordninger som tar i bruk flerårige avtaler, etablering av et forenklingsråd for tilskudd til frivillige organisasjoner og økt tilgjengelighet av veilederen for forenkling av tilskudd er de viktigste tiltakene.

4. En samordnet frivillighetspolitikk

13 av 15 departementer bevilger midler til frivilligheten. Det er derfor et behov for å koordinere frivillighetspolitikken, der Kulturdepartementet har hovedansvaret. Regjeringen vil blant annet utarbeide et såkalt sakråd mellom stat og frivillighet, sette av 2022 som «frivillighetsåret», samt sørge for at Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor følger overordnede forskningsmål.

Kilde: Meld. St. 10 (2018-2019)

To former for frivillig deltakelse

Det er vanlig praksis å dele inn frivillig arbeid i to kategorier; formell og uformell frivillig innsats (se boks 1). Litteraturen om frivillighet omhandler i størst grad formell innsats, men likevel er det også hensiktsmessig å fremheve uformelle former for frivillig innsats, ettersom dette også utgjør en stor andel av den frivillige aktiviteten.

Formell frivillig innsats

Formell frivillig innsats skjer gjennom organisasjoner, frivillighetssentraler og lignende kanaler. Fladmoe, Sivesind og Arnesen (2018) fant at 61 prosent av respondentene i en 2017-undersøkelse hadde deltatt i organisert frivillig arbeid de siste månedene. Denne deltakelsen har økt siden 1998, også blant personer over 60 år. I en undersøkelse fra 2018 oppga 55 prosent av de mellom 60-66 år og 54 prosent av de mellom 67-79 år at de hadde deltatt i frivillig arbeid det siste året – en økning på ett prosentpoeng fra 2014 (Folkestad m.fl., 2015).

Uformell frivillig innsats

Uformell frivillig innsats inkluderer aktiviteter uten organisert tilrettelegging, som å hjelpe venner eller naboer. En rapport fra 2019 viser pensjonisters tidsbruk på uformell omsorg, inkludert omsorg for slektninger, som anses som et viktig samfunnsbidrag. Blix, Stalsberg og Moholt (2020) mener imidlertid at myndighetenes forventninger om økt uformell omsorg i fremtiden er urealistiske, grunnet stagnerende vekst i befolkningsgruppene som skal yte denne omsorgen. Framskrivningene i rapporten tar ikke hensyn til uformell omsorg på grunn av manglende faglig grunnlag, som også påpekt i NyAnalyse 2017 og 2021.

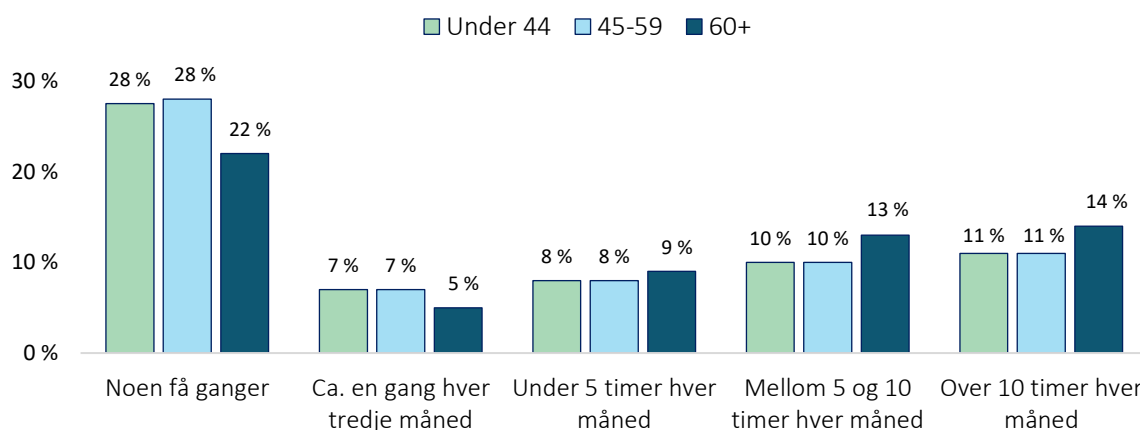
Frivillighet blant seniorer og pensjonister

Ved å delta i frivillig arbeid kan eldre øke livskvaliteten og holde seg mentalt og fysisk friske lenger. Frivillige organisasjoner som rekrutterer seniorer, kan også dra nytte av deres erfaring og kunnskap. En undersøkelse fra Frivillighet Norge og ProAge (2019) viser at seniorer er stabile, erfarne og pålitelige, og at de ofte forblir lenger i frivillige verv enn yngre. Videre mener 93 prosent av organisasjonene som deltok i undersøkelsen at det ikke finnes barrierer hos dem som hindrer folk over 62 år i å bli frivillige.

Seniorer i Norge er godt representert innen frivillig arbeid, både i formelle og uformelle former. Frivillighet Norge har i flere år kartlagt formell frivillig innsats gjennom sitt Frivillighetsbarometer, som analyserer frivillighet i ulike demografiske grupper som kjønn, alder og andre relevante kategorier. I den nyeste utgaven av barometeret fra 2024, som rapporterer tidsbruk på frivillige aktiviteter fordelt på alderskategorier, inkludert personer over 60 år, ser vi noen interessante utviklinger. Tidligere har de over 60 år hatt høyest deltakelse, men i "Frivillighetsbarometeret 2024" viser det seg at gruppen 45-49 år nå har en én prosent høyere deltakelse enn de over 60, med henholdsvis 64 og 63 prosent.

Når det gjelder hyppig frivillig innsats, er andelen imidlertid større blant de over 60 år. Som vist i Figur 5, yter denne gruppen i større grad i frivillighet minst fem timer hver måned, med en andel på ni prosent. De har også en høyere andel frivillige som bidrar mellom fem og ti timer hver måned (13 prosent), og over ti timer per måned (14 prosent). Samtidig er det færre blant de over 60 som deltar sjeldnere, med kun fem prosent som er frivillige «ca. en gang hver tredje måned» og 22 prosent som deltar «noen få ganger».

Figur 5 Andel i formelt frivillig arbeid fordelt etter aldersgruppe

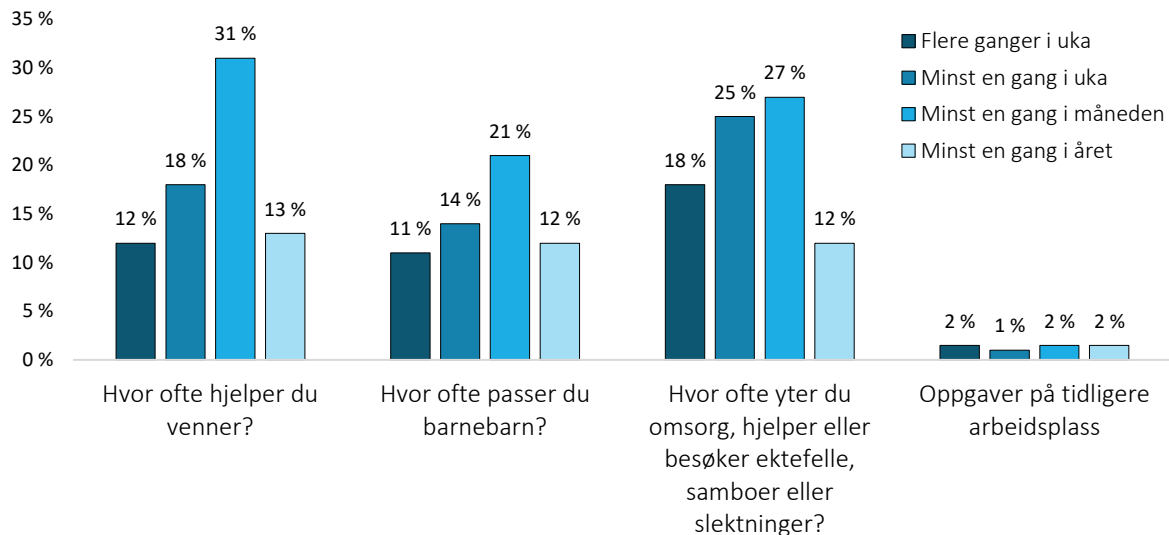
Kilde: Frivillighetsbarometeret 2024

Figur 6 inneholder resultatene fra «Pensjonistundersøkelsen 2015», som viser hvor ofte heltidspensjonister deltar i uformell frivillig aktivitet og uformell omsorg¹. Pensjonister gir

¹ Uformell omsorg er knyttet til spørsmålet «Hvor ofte yter du omsorg, hjelper eller besøker ektefelle, samboer eller slektninger?»

mye tid til slike aktiviteter, hvor andelen som oppgir at de hjelper venner minst en eller flere ganger i året utgjør hele 74 prosent til sammen. Av disse hjelper 12 prosentpoeng venner flere ganger i uka, mens 18 prosentpoeng bistår venner minst en gang i uka. Rett i underkant av en tredjedel av heltidspensjonistene hjelper venner minst en gang i måneden.

Figur 6 Andel i uformelt frivillig arbeid blant heltidspensjonister, fordelt etter tidsbruk og aktivitet

Kilde: NyAnalyse (2017, 2021)

Estimert tidsbruk på formelt og uformelt frivillig arbeid

Tabell 1-4 under demonstrerer estimert tidsbruk knyttet til frivillig arbeid i 2024, fordelt etter frekvens og aktivitet. Anslagene er beregnet ved hjelp av en ekspansjonsestimator og gruppestørrelse. Tabell 1 viser fordelingen av tidsbruk på formelt frivillig arbeid, fordelt etter frekvens. Her er hyppigheten av formelt frivillig arbeid omregnet til antall timer i løpet av et år, og videre transformert til hva dette utgjør av årsverk. De første kolonnene viser antall timer (i tusen) etter pensjonistenes aldersgruppe. Her ser vi at det er betydelig flere timer blant de i alderen 67-80 år, med 23,5 millioner timer. Dette er fordi dette er en mye større gruppe sammenlignet med gruppen 62-66 år som er estimert til i underkant av 2,7 millioner timer i 2024. Totalt estimeres timebruken til nære 26,2 millioner timer. Denne timebruken tilsvarer omtrent 15.400 årsverk.

Tabell 1 Pensjonisters estimerte tidsbruk på formelt frivillig arbeid. 2024

Formell frivillighet etter frekvens	Timebruk i 1000			Antall årsverk
	62-66 år*	67-80 år	Totalt antall timer i løpet av ett år	
Over 10 timer hver måned	1 404	12 377	13 781	8 116
Mellom 5 og 10 timer hver måned	978	8 619	9 597	5 652
Under 5 timer hver måned	226	1 989	2 215	1 304
Ca. en gang hver tredje måned	15	133	148	87
Noen få ganger	44	389	433	255
Sum timer (i 1000)	2 667	23 507	26 173	-
Antall årsverk	1 570	13 844	-	15 414

*Inkluderer Hel- og deltidspensjonister

Kilde: SSB | NyAnalyse

Videre har vi også omregnet pensjonistinnnsatsen innenfor uformelt frivillig arbeid. Tabell 2 estimerer pensjonisters tidsbruk på å hjelpe venner og Tabell 3 estimerer timebruk på å passe barnebarn. Her anslår vi at den totale timebruken for uformelt frivillig arbeid befinner seg på ca. 69,6 millioner timer i 2024. Dette utgjør om lag 41 tusen årsverk.

Tabell 2 har et oppsett tilsvarende tabellen for formelt frivillig arbeid. De første kolonnene viser antall timer (i tusen) etter pensjonistenes aldersgruppe. Her er det også betydelig flere timer blant de i alderen 67-80 år, med 34,3 millioner timer brukt på å hjelpe venner. Gruppen 62-66 år er estimert til i underkant av 2,3 millioner timer i 2024. Totalt estimeres timebruken til over 38,2 millioner timer. Denne timebruken tilsvarer omtrent 22.500 årsverk.

Tabell 2 Pensjonisters estimerte tidsbruk på uformelt frivillig arbeid: Hjelper venner. 2024

Frivillighet etter frekvens: Hjelper venner	Timebruk i 1000			Antall årsverk
	62-66 år*	67-80 år	Totalt antall timer i løpet av ett år	
Flere ganger i uka	1 625	14 321	15 946	9 391
Minst en gang i uka	1 625	14 321	15 946	9 391
Minst en gang i måneden	622	5 481	6 103	3 594
Minst en gang i året	26	230	256	151
SUM (i 1000)	3 897	34 354	38 251	-
Antall årsverk	2 295	20 232	-	22 527

Tabell 3 viser den andre kategorien av uformelt frivillig arbeid, hvor ofte de over 60 år passer barnebarn. Vi estimerer en timebruk på nesten 3,2 millioner timer blant pensjonister i gruppen 62-66 år. Videre anslår vi at gruppen 67-80 år bruker nære 28,2 millioner timer i året. Totalt estimeres timebruken på om lag 31,4 millioner timer. Dette tilsvarer ca. 18.500 årsverk i 2024.

Tabell 3 Pensjonisters estimerte tidsbruk på uformelt frivillig arbeid: Passer barnebarn. 2024

Frivillighet etter frekvens: Passer barnebarn	Timebruk i 1000			Antall årsverk
	62-66 år*	67-80 år	Totalt antall timer i løpet av ett år	
Flere ganger i uka	1 489	13 128	14 617	8 609
Minst en gang i uka	1 264	11 139	12 403	7 304
Minst en gang i måneden	421	3 713	4 134	2 435
Minst en gang i året	24	212	236	139
SUM (i 1000)	3 198	28 192	31 390	-
Antall årsverk	1 884	16 603	-	18 487

*Inkluderer Hel- og deltidspensjonister
Kilde: SSB | NyAnalyse

Når det gjelder tidsbruken på uformell omsorg og oppgaver på tidligere arbeidsplass estimerer vi dette til å utgjøre om lag 54,8 millioner timer totalt i 2024 (Tabell 4). Antall årsverk fra uformell omsorg befinner seg dermed på ca. 32.300 årsverk. Som nevnt over, og i likhet med vår rapport fra 2021, er ikke omfanget av uformell omsorg beregnet i framskrivingene mot 2040 i de senere kapitlene.

Tabell 4 Pensjonisters estimerte tidsbruk på uformell omsorg og oppgaver på tidligere arbeidsplass. Alle pensjonister 66-80 år. 2024.

Frivillighet etter frekvens	Timebruk i 1000			Antall årsverk
	Yter omsorg, besøker ektefelle, samboer eller slektninger	Oppgaver på tidligere arbeidsplass	Totalt antall timer i løpet av ett år	
Flere ganger i uka	23 919	1 993	25 912	15 261
Minst en gang i uka	22 147	886	23 033	13 565
Minst en gang i måneden	5 315	295	5 611	3 304
Minst en gang i året	236	30	266	157
SUM (i 1000)	51 618	3 204	54 822	32 286

Kilde: SSB | NyAnalyse *

FRIVILLIG INNSATS MOT 2040

Dette kapitlet presenterer resultatene fra beregnet tilbud av frivillige arbeidstimer fra pensjonister, formelt og uformelt, i perioden 2024-2040. Totalt frivillige arbeidstimer, omregnet til antall årsverk, er anslått ved hjelp av SSB befolkningsframskriving (middeltalternativ), samt en tilsvarende modell som i NyAnalyse sin rapport fra 2017 og 2021. Imidlertid har vi valgt å inkludere segmenter av analysen som tidligere ikke har inngått i rapporten.

Innledningsvis viste SSBs mellomalternativ i befolkningsframskrivingene en annen utviklingstrend for antall personer i aldersgruppen 62–66 år sammenlignet med de som er eldre enn dette. Denne forskjellen er ikke umiddelbart synlig i estimatene for alle pensjonister mellom 62 og 80 år, fordi den større gruppen av 67–80-åringene med en positiv utviklingstrend dominerer tallene. Imidlertid blir forskjellene tydelige når disse aldersgruppene analyseres separat, fordi vår analyse benytter SSBs befolkningsframskriving. Vi har derfor valgt å inkludere disse segmentene i tillegg til hovedanalysen.

Dette kapitlet vil først presentere framskrivninger av frivillig innsats for hele pensjonistgruppen i alderen 62–80 år. Deretter vil vi fokusere på den mindre gruppen av hel- og deltidspensjonister i alderen 62–67 år. Resultatene for gruppen 67–80 år er inkludert i vedlegget, siden trendene for denne aldersgruppen er svært like de for hele gruppen.

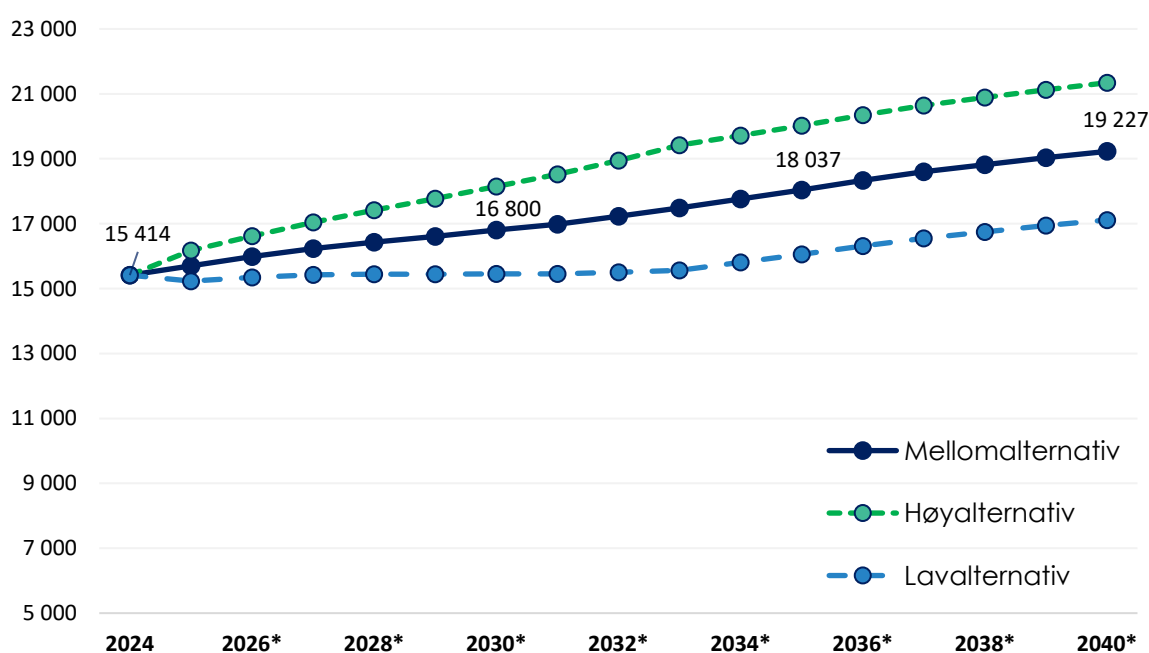
Fremskrevet omfang av formelt frivillig arbeid

Figur 7 viser det forventede tilbudet av arbeidstimer fra heltidspensjonister innen formelt frivillig arbeid. I basisscenarioet (middelalternativet) utvikler dette tilbudet seg i takt med veksten i denne gruppen. Referansebanen kombinerer middelalternativet i SSBs befolkningsframskriving med en videreføring av dagens nivå på formelt frivillig arbeid blant pensjonister, altså med uendret adferd.

Vi har anslått at pensjonistenes formelle frivillige innsats utgjorde omtrent 15.400 årsverk i 2024. Med 27 prosent hel- og deltidspensjonister i alderen 62–66 år og alle i alderen 67–80 år, estimerer vi videre at innsatsen vil øke til 16.800 årsverk i 2030, 18.000 årsverk i 2035 og omtrent 19.200 årsverk i 2040.

I tråd med rapporten fra 2021 har vi også vurdert utviklingen hvis gjennomsnittlig antall timer per person øker, eller hvis andelen frivillige i denne gruppen stiger mer enn i basisscenarioet. Dette vises som den grønne stiplede linjen i Figur 7 (høyalternativ). Vi har også vurdert et lavalternativ hvor antall frivillige årsverk faller mer enn i middelalternativet, som illustrerer hvordan redusert innsats fra myndigheter og frivilligsentraler kan føre til færre frivillige timer blant pensjonister og lavere verdiskaping.

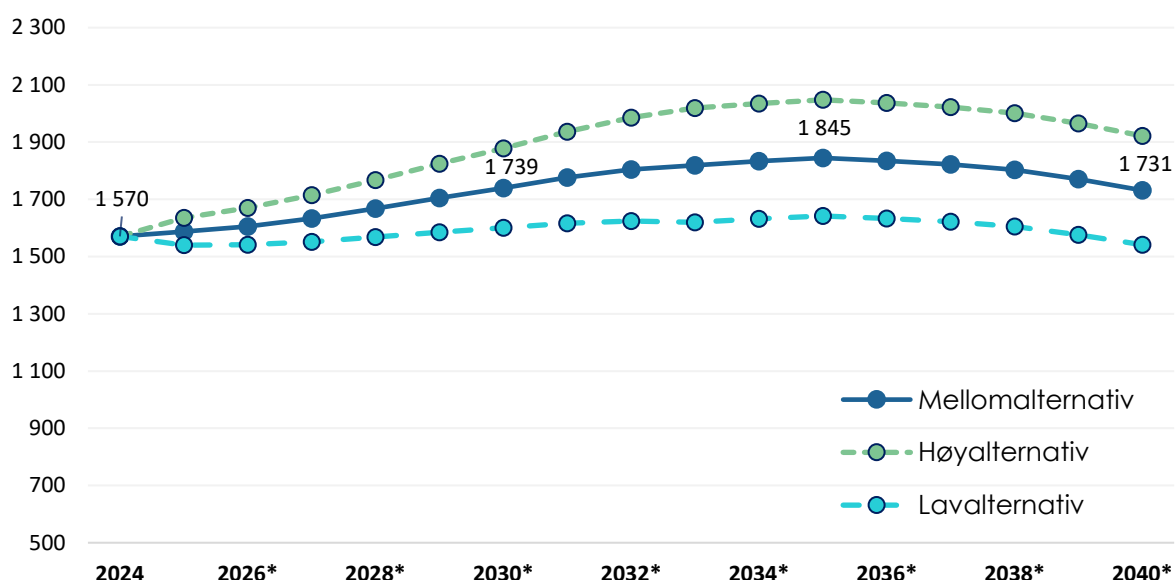
Figur 7 Fremskrevne årsverk innen formelt frivillig arbeid. Alle pensjonister 62-80 år. 2024-2040*

Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

Figur 7 illustrerer den økende trenden i estimerte årsverk innen formelt frivillig arbeid. Denne veksten skyldes hovedsakelig den forventede økningen i antall personer over 66 år, som allerede utgjør en stor gruppe. Den mindre gruppen pensjonister i alderen 62–66 år viser imidlertid en annen utvikling i forventet fremtidig formelt frivillig arbeid. Figur 8 viser våre estimater for denne aldersgruppen. I 2024 estimeres antall årsverk i formelt frivillig arbeid til å være omtrent 1.600 årsverk i mellomalternativet. Vi forventer en økning frem til 2035, hvor antallet når et toppunkt på rundt 1.800 årsverk. Etter 2035 estimerer vi en årlig reduksjon i antall årsverk, som følge av befolkningsframskrivingene til SSB. I 2040 anslås antallet årsverk til å være lavere enn i 2035, på omtrent 1.700 årsverk.

Figur 8 Fremskrevne årsverk innen formelt frivillig arbeid. Hel- og deltidspensjonister 62-66 år. 2024-2040*

Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

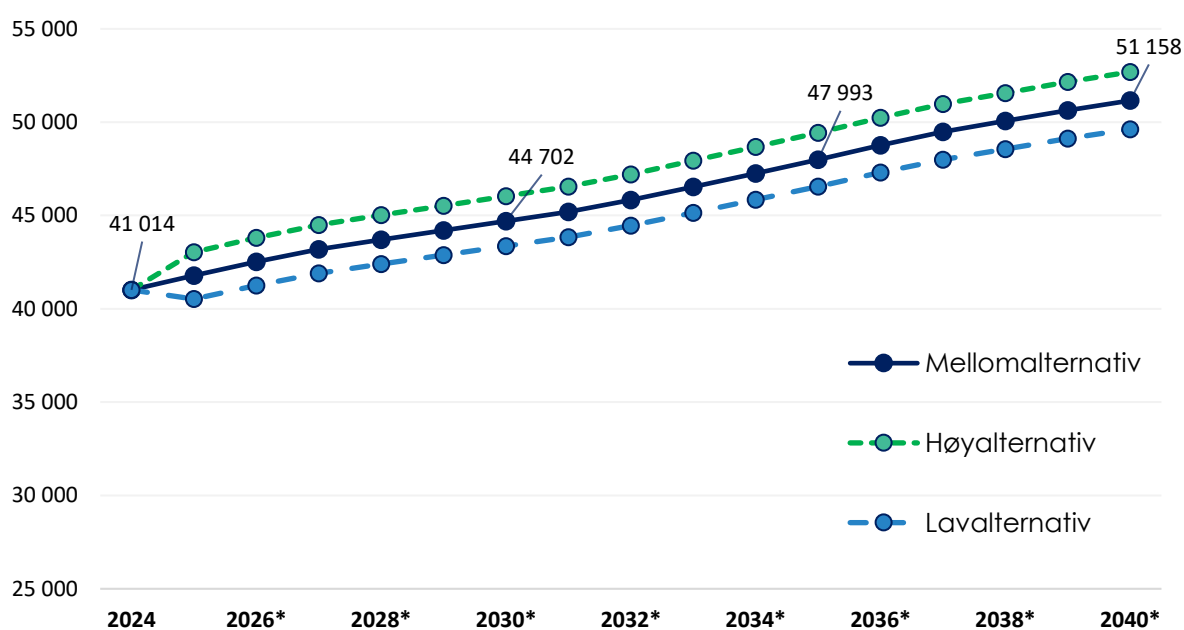
Fremskrevet omfang av uformelt frivillig arbeid

Som i tidligere rapporter antar vi at omfanget av uformell frivillig innsats primært avhenger av tilhørighet samt familie- og naborelasjoner, som ofte er lite påvirket av eksterne tiltak. Imidlertid kan disse relasjonene endre seg i fremtiden. For eksempel kan færre eldre med barnebarn redusere andelen som passer barnebarn. Samtidig kan dette føre til at flere bygger sterkere relasjoner til venner, noe som kan øke den frivillige innsatsen på andre områder.

Med tanke på disse potensielle endringene, og at "Pensjonistundersøkelsen 2015" snart er ti år gammel, har vi valgt å utvide usikkerhetsintervallet i denne rapporten. Vi har økt intervallet med én prosent i begge retninger sammenlignet med tidligere rapporter, slik at usikkerhetsintervallet nå er på to prosent i begge retninger.

Figur 9 viser våre modellberegninger for uformelt frivillig arbeid blant heltidspensjonister. Vi estimerer at middelalternativet vil utgjøre ca. 41.000 årsverk i 2024, økende til 44.700 i 2030, nærme seg 48.000 i 2035, og overstige 51.100 i 2040. Høy- og lavscenariene representerer et usikkerhetsintervall, da de har mindre ekstern påvirkning. Utviklingen drives hovedsakelig av veksten i antall pensjonister frem mot 2040.

Figur 9 Fremskrevne årsverk innen uformelt frivillig arbeid. Alle pensjonister 62-80 år. 2024-2040*

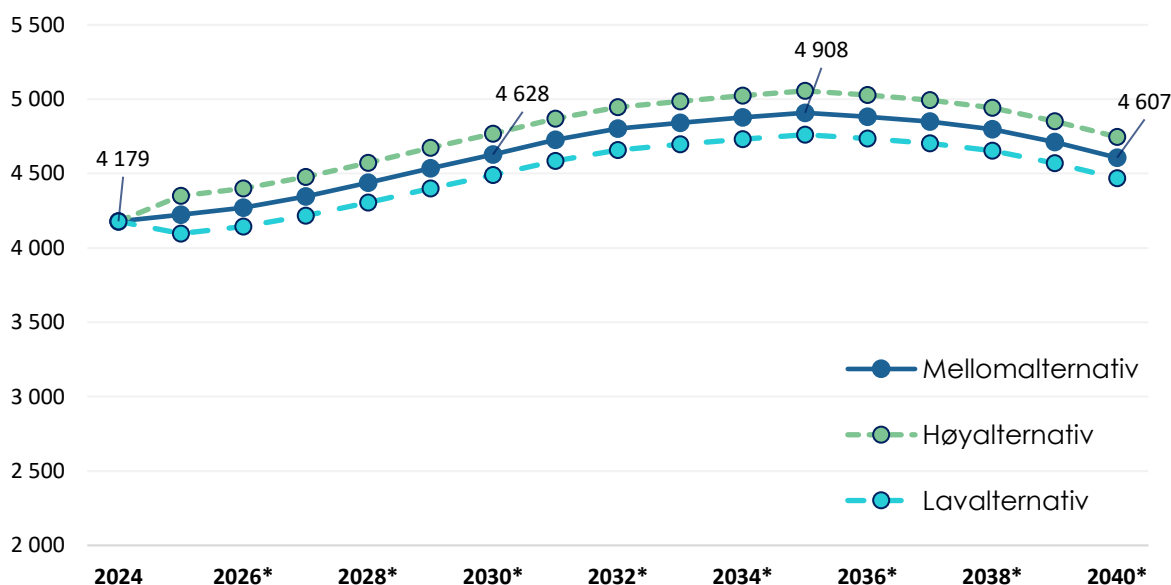

Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

I likhet med formelt frivillig arbeid er estimatene for forventet uformelt frivillig arbeid også dominert av den større gruppen pensjonister i alderen 67–80 år. Figur 9 illustrerer den økende trenden i estimerte årsverk innen uformelt frivillig arbeid, hovedsakelig drevet av den forventede økningen i antall personer over 66 år. Den mindre gruppen pensjonister i alderen 62–66 år viser imidlertid en annen utvikling i forventet fremtidig uformelt frivillig arbeid.

Figur 10 viser våre estimater for uformelt frivillig arbeid i denne aldersgruppen. I 2024 estimeres antall årsverk til å være omtrent 4.200 i mellomalternativet. I likhet med formelt frivillig arbeid (Figur 8) forventes en økning frem til 2035, hvor antallet når et toppunkt på rundt 4.900 årsverk. Etter 2035 estimerer vi en årlig reduksjon i antall årsverk, som følge av befolkningsframskrivingene fra SSB. I 2040 anslås antallet årsverk til å være lavere enn i 2035, på omtrent 4.600 årsverk.

Figur 10 Fremskrevne årsverk innen uformelt frivillig arbeid. Hel- og deltidspensjonister 62-66 år. 2024-2040*

Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

Samfunnsbidraget fra pensjonister

Figur 7 og Figur 9 viser at pensjonisters samlede frivillige arbeidstimer, både gjennom formelle og uformelle kanaler, utgjorde omtrent 56.400 årsverk i 2024. Dette tilsvarer et betydelig antall ulønnede arbeidstimer som ikke fanges opp i det tradisjonelle nasjonalregnskapet, til tross for deres viktige bidrag til samfunnet. Statistisk sentralbyrå (SSB) publiserer årlig et satellittregnskap med mål om å måle og verdsette verdibidraget fra frivillige og ideelle organisasjoner i Norge. Dette regnskapet gir et samlet bilde av frivillig sektorens økonomiske betydning, men det skiller ikke ut bidrag fra ulike aldersgrupper eller fra personer med ulik yrkesstatus.

For å kunne synliggjøre verdien av pensjonistenes frivillige innsats har vi her brukt parameterverdier fra SSBs satellittregnskap, kombinert med våre egne estimater på antall frivillige årsverk, både formelle og uformelle, som vist i Figur 7 og Figur 9. Ved å anvende disse dataene kan vi beregne hva denne innsatsen tilsvarer i kroner for året 2024, og slik bedre forstå pensjonistenes faktiske økonomiske bidrag til samfunnet gjennom frivillig arbeid.

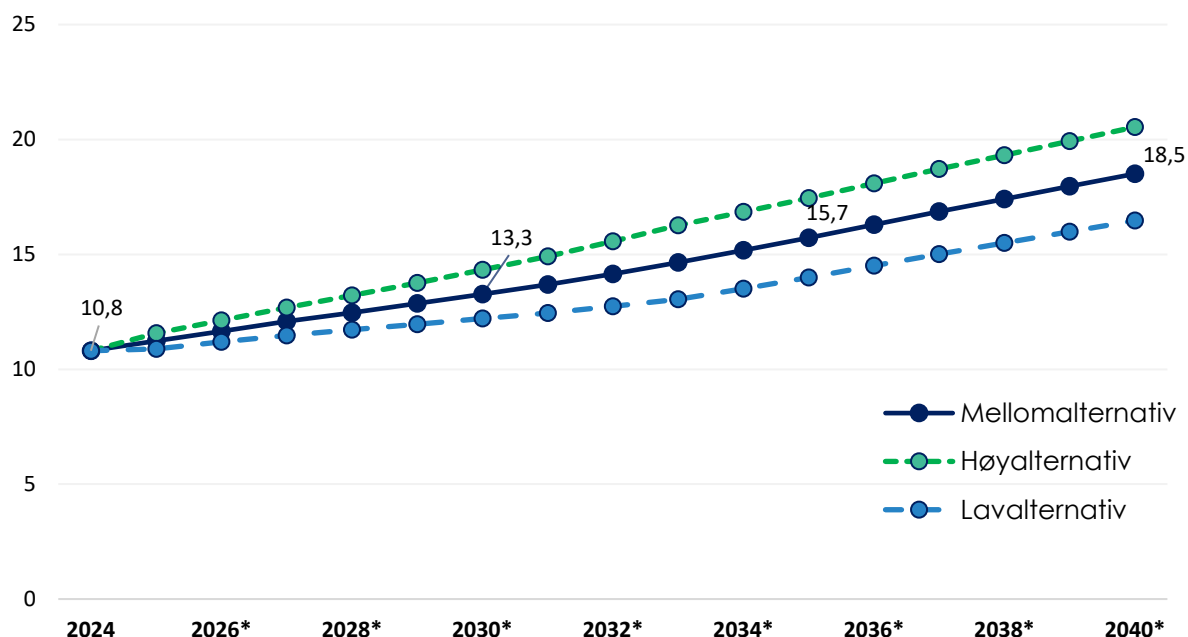
Verdibidraget fra formell frivillig innsats

Verdibidraget fra formell frivillig innsats bygger på våre anslag over antall årsverk, kombinert med lønnskostnader fra sammenlignbare frivillige tjenester hentet fra SSBs satellittregnskap, og vi har lagt til grunn en årlig vekst i arbeidsproduktiviteten på 2 prosent.

Figur 11 viser den forventede utviklingen i verdibidraget fra 2024 til 2040. I basisscenarioet øker verdibidraget i takt med veksten i antall pensjonister som deltar i frivillig arbeid. For å illustrere usikkerheten som kan oppstå over tid, blant annet på grunn av ytre faktorer, har vi inkludert et høyalternativ (grønn stiplet linje) som viser en høyere vekst i verdibidraget, samt et lavalternativ (blå stiplet linje) som viser lavere vekst. I 2024 estimeres verdibidraget fra frivillig innsats til 10,8 milliarder kroner, med en økning til 13,3 milliarder i 2030, 15,7 milliarder i 2035 og 18,5 milliarder i 2040.

Høy- og lavscenariene for disse årene viser at formell frivillighet blant pensjonister kan utvikle seg i begge retninger. I høyalternativet kan verdibidraget potensielt nå 20,5 milliarder kroner i 2040.

Figur 11 Verdibidraget fra pensjonister gjennom formelt frivillig arbeid, målt i milliarder 2024-kroner. Alle pensjonister 62-80 år. 2024*-2040*

Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

Figur 11 viser utviklingen av de estimerte verdibidragene fra pensjonister gjennom formelt frivillig arbeid i de tre scenarioene. Tabell 5 oppsummerer tallene i de ulike scenarioene for årene 2024*, 2030*, 2035* og 2040*.

Tabell 5 Verdibidraget i mrd. kroner fra pensjonister gjennom organisert frivillig arbeid. 2024*, 2030*, 2035* og 2040*

Estimert verdibidrag	2024*	2030*	2035*	2040*
Mellomalternativ	10,8	13,3	15,7	18,5
Høyalternativ	10,8	14,3	17,5	20,5
Lavalternativ	10,8	12,2	14,0	16,5

Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

Det er flere grunner til den positive trenden av verdiskaping i Figur 11.

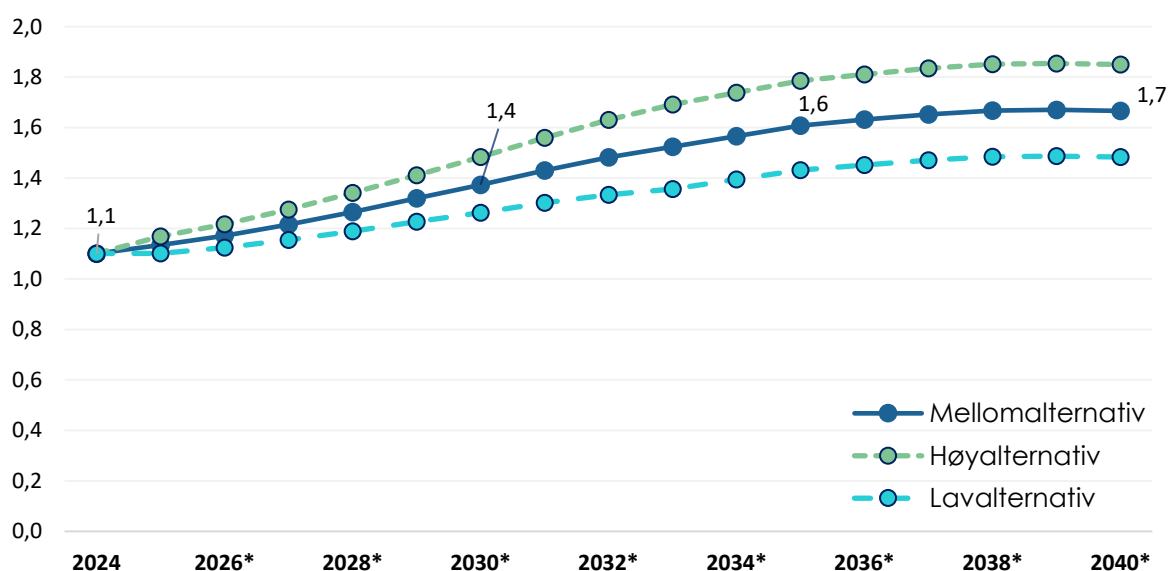
For det første er beregningene basert på årsverk innen formelt frivillig arbeid. Den store gruppen pensjonister over 67 år forventes av SSB å øke i fremtiden, noe som trekker antall årsverk i frivillig arbeid i en positiv retning.

For det andre bidrar lønnsutviklingen, med en antatt årlig vekst på to prosent, også til økt verdiskaping.

For aldersgruppen 62–66 år har verdiskapingen et noe annet trendbilde. Etter 2035 fører en underliggende reduksjon i antall årsverk til at estimatet trekkes ned. Imidlertid vil den positive lønnsutviklingen delvis motvirke denne nedgangen, slik at den samlede verdiskapingen ikke faller like mye.

I Figur 12 ser vi at estimert verdibidrag fra aldersgruppen 62–66 år flater ut etter 2035. I mellomalternativet estimeres verdibidraget fra pensjonister i denne aldersgruppen gjennom formelt frivillig arbeid til omtrent 1,1 milliard kroner i 2024. Vi forventer en økning til 1,4 milliarder kroner i 2030, og videre til 1,6 milliarder kroner i 2035. Deretter estimerer vi en marginal økning eller en noe flat utvikling frem til 2040, hvor estimatet ligger på 1,7 milliarder kroner.

Figur 12 Verdibidraget fra pensjonister gjennom formelt frivillig arbeid, målt i mrd. 2024-kroner. Hel- og deltidspensjonister 62-66 år. 2024*-2040*

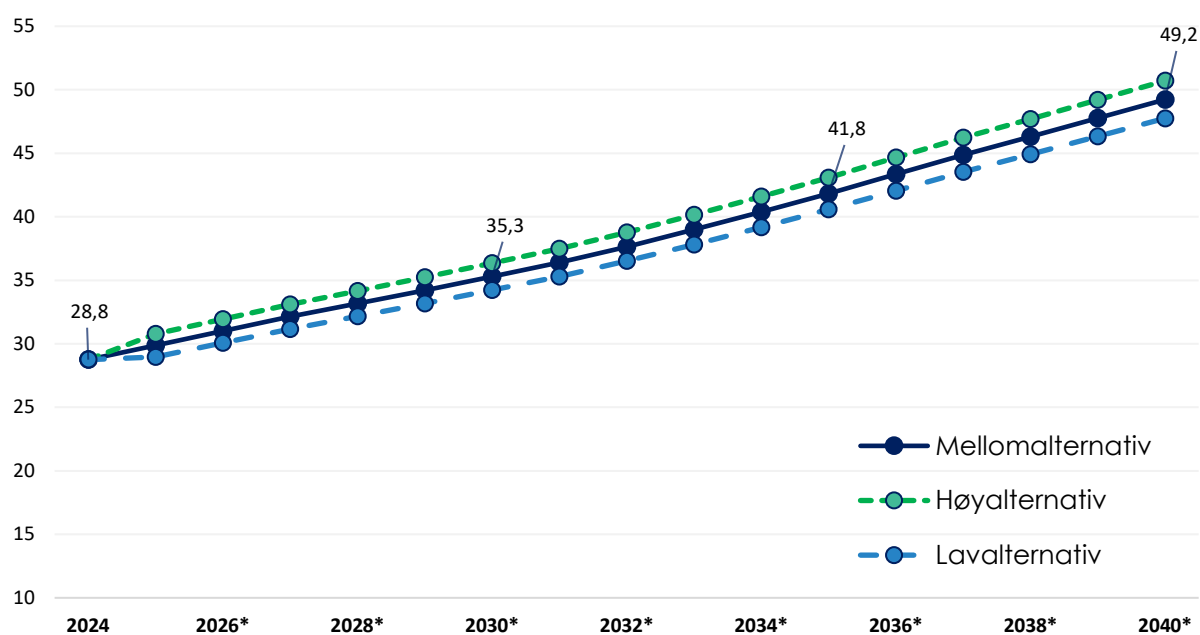
Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

Verdibidraget fra uformell frivillig innsats

I vurderingen av verdibidraget fra uformelt frivillig arbeid blant pensjonister inkluderer vi aktiviteter som barnepass av barnebarn og hjelp til venner, men ekskluderer omsorg eller hjelp til ektefeller, nære slektninger og oppgaver ved tidligere arbeidsplasser. Estimatenes for denne typen frivillig innsats er noe usikre, spesielt siden "Pensjonistundersøkelsen 2015" er nesten ti år gammel, og demografiske endringer kan påvirke både relasjoner og tilhørende frivillig arbeid.

Figur 13 viser at vi i 2024 anslår verdibidraget fra uformelt frivillig arbeid til å være 28,8 milliarder kroner. Fremover forventes dette bidraget å øke betydelig. Innen 2030 kan det nå 35,3 milliarder kroner, fortsette til 41,8 milliarder kroner i 2035, og i 2040 estimeres det til å nå hele 49,2 milliarder kroner i middelalternativet. Høyalternativet Figur 13peker på en mulig oppside, hvor verdibidraget i 2040 kan stige til 50,7 milliarder kroner.

Figur 13 Verdibidraget fra pensjonister gjennom uformelt frivillig arbeid, målt i mrd. 2024-kroner. Alle pensjonister 62-80 år. 2024*-2040*

Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

Figur 13 viser utviklingen av de estimerte verdibidragene fra pensjonister gjennom uformelt frivillig arbeid i de tre scenarioene. Tabell 6 oppsummerer tallene i de ulike scenarioene for årene 2024*, 2030*, 2035* og 2040*.

Tabell 6 Verdibidraget i mrd. kroner fra heltidspensjonister gjennom uformelt frivillig arbeid. 2024*, 2030*, 2035* og 2040*

Estimert verdibidrag	2024*	2030*	2035*	2040*
Mellomalternativ	28,8	35,3	41,8	49,2
Høyalternativ	28,8	36,3	43,1	50,7
Lavalternativ	28,8	34,2	40,6	47,8

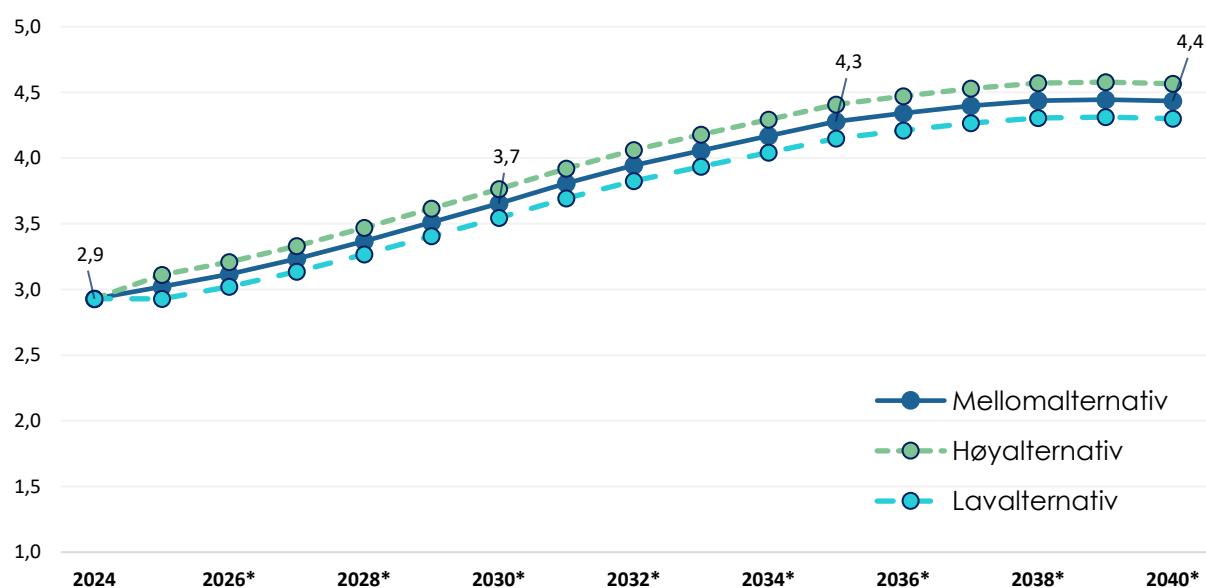
Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

I likhet med verdibidraget fra formelt frivillig arbeid (Figur 11), finnes det to hovedårsaker til den positive trenden i verdiskaping illustrert i Figur 13. For det første bygger beregningene på årsverk innen uformelt frivillig arbeid, der en forventet økning i antall pensjonister over 67 år, ifølge SSB, trekker antall årsverk i en positiv retning. For det andre bidrar lønnsutviklingen, med en antatt årlig vekst på to prosent, også til økt verdiskaping.

Selv om verdibidraget fra aldersgruppen 62–66 år innen uformelt frivillig arbeid viser en positiv utvikling, har det et noe annet trendbilde. Etter 2035 forventes en reduksjon i antall årsverk, noe som trekker estimatet ned. Likevel vil den positive lønnsutviklingen delvis motvirke denne nedgangen, slik at verdiskapingen samlet sett ikke faller like mye.

Figur 14 viser at det estimerte verdibidraget fra aldersgruppen 62–66 år flater ut etter 2035. I mellomalternativet er verdibidraget fra pensjonister i denne aldersgruppen gjennom formelt frivillig arbeid anslått til omtrent 2,9 milliarder kroner i 2024, med en forventet økning til 3,7 milliarder kroner i 2030 og videre til 4,3 milliarder kroner i 2035. Etter dette estimeres en marginal økning eller stabil utvikling frem mot 2040, der verdien ligger på rundt 4,4 milliarder kroner.

Figur 14 Verdibidraget fra pensjonister gjennom uformelt frivillig arbeid, målt i mrd. 2024-kroner. Hel- og deltidspensjonister 62-66 år. 2024*-2040*

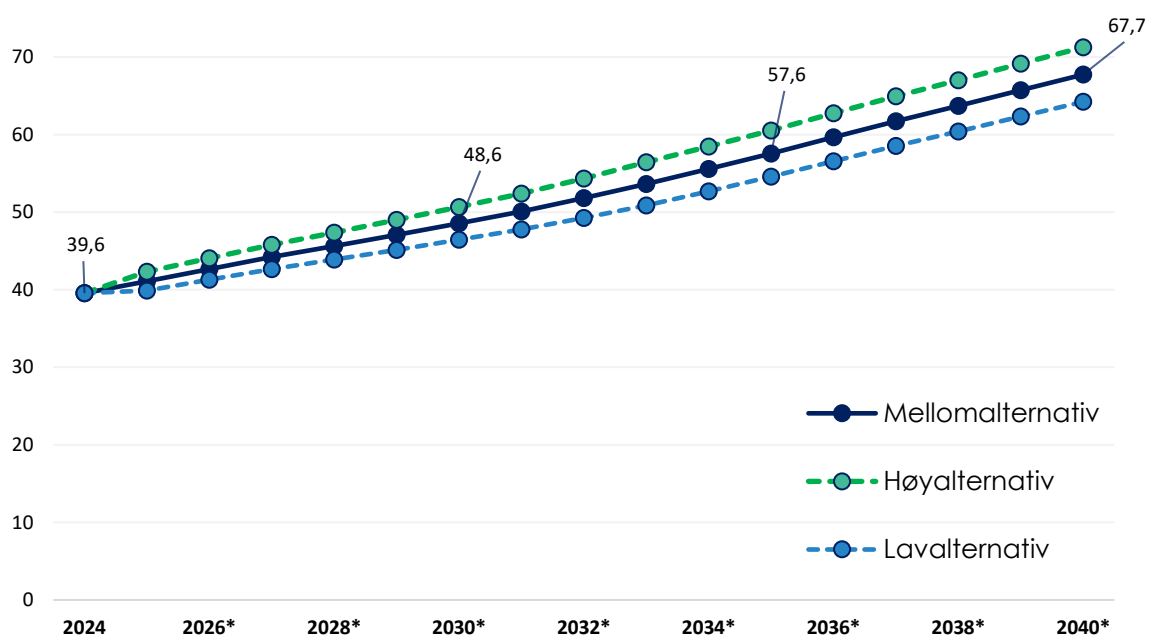

Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

Samlet verdibidrag fra pensjonister

Figur 15 illustrerer det samlede verdibidraget fra formelt og uformelt frivillig arbeid blant pensjonister i alderen 62–80 år. I 2024 anslås dette til om lag 39 milliarder kroner. Videre beregnes verdibidraget til 48,6 milliarder kroner i 2030, 57,6 milliarder kroner i 2035, og 67,7 milliarder kroner i 2040 (alle under mellomalternativet). Gitt våre forutsetninger kan bidraget fra 2024 nesten dobles frem mot 2040 under høyalternativet, til om lag 71,2 milliarder kroner.

Figur 15 Samlet verdibidrag fra pensjonister i gruppen 62-80 år gjennom formelt og uformelt frivillig arbeid, målt i milliarder 2024-kroner. 2024*-2040*

Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

Figur 15 viser utviklingen av de estimerte verdibidragene fra pensjonister gjennom formelt og uformelt frivillig arbeid i de tre scenarioene. Tabell 7 oppsummerer tallene i de ulike scenarioene for årene 2024*, 2030*, 2035* og 2040*.

Tabell 7 Samlet verdibidrag fra pensjonister gjennom formelt og uformelt frivillig arbeid, målt i mrd. kroner. 2024*, 2030* og 2035*

Estimert verdibidrag	2024*	2030*	2035*	2040*
Mellomalternativ	39,6	48,6	57,6	67,7
Høyalternativ	39,6	50,7	60,5	71,2
Lavalternativ	39,6	46,4	54,6	64,2

Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

Som i rapporten fra 2021 er det viktig å nevne at dette er tjenestebehov som dekkes gjennom frivillig arbeid fra pensjonister, og at samfunnet uten deres innsats ikke nødvendigvis ville ha fått alle disse behovene dekket av det offentlige. Det er derfor ikke et én-til-én-forhold mellom bidraget fra frivillig sektor på den ene siden, og tjenesteproduksjonen og påfølgende kostnader i offentlig sektor på den andre. Det er likevel rimelig å anta at dersom slike tjenester ikke ble tilbudt fra frivilligheten, ville innbyggerne ha etterspurt disse fra offentlig sektor. Det offentlige og samfunnet for øvrig sparer derfor store beløp hvert eneste år på at pensjonister bruker mye av sin fritid til å hjelpe andre i sitt nærmiljø.

VEDLEGG

Tabell 8 Pensjonisters estimerte tidsbruk på uformell omsorg. 2024.

Frivillighet etter frekvens: Yter omsorg, besøker ektefelle etc.	Timebruk i 1000			Antall årsverk
	62-66 år*	67-80 år	Totalt antall timer i løpet av ett år	
Flere ganger i uka	2 437	21 482	23 919	14 087
Minst en gang i uka	2 256	19 891	22 147	13 043
Minst en gang i måneden	542	4 774	5 315	3 130
Minst en gang i året	24	212	236	139
SUM (i 1000)	5 259	46 359	51 618	-
Antall årsverk	3 097	27 302	-	30 399

*Inkluderer Hel- og deltidspensjonister

Kilde: SSB | NyAnalyse

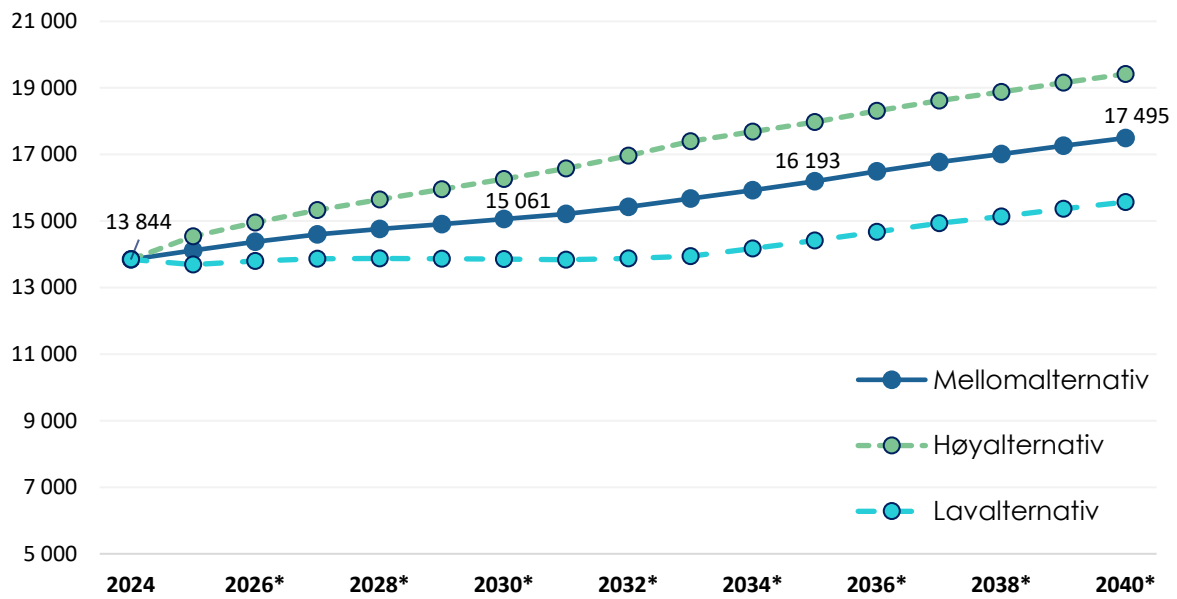
Tabell 9 Pensjonisters estimerte tidsbruk på oppgaver på tidligere arbeidsplass. 2024.

Frivillighet etter frekvens: Oppgaver på tidligere arbeidsplass	Timebruk i 1000			Antall årsverk
	62-66 år*	67-80 år	Totalt antall timer i løpet av ett år	
Flere ganger i uka	203	1 790	1 993	1 174
Minst en gang i uka	90	796	886	522
Minst en gang i måneden	30	265	295	174
Minst en gang i året	3	27	30	17
SUM (i 1000)	326	2 878	3 204	-
Antall årsverk	192	1 695	-	1 887

*Inkluderer Hel- og deltidspensjonister

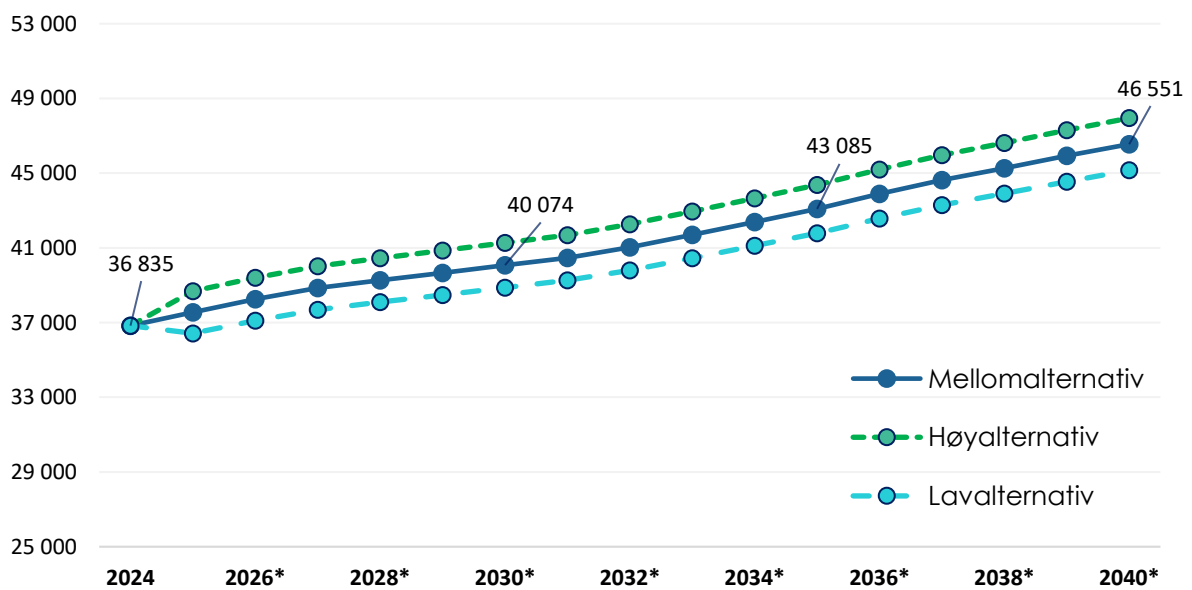
Kilde: SSB | NyAnalyse

Figur 16 Fremskrevne årsverk innen formelt frivillig arbeid. Heltidspensjonister 67-80 år. 2024-2040*

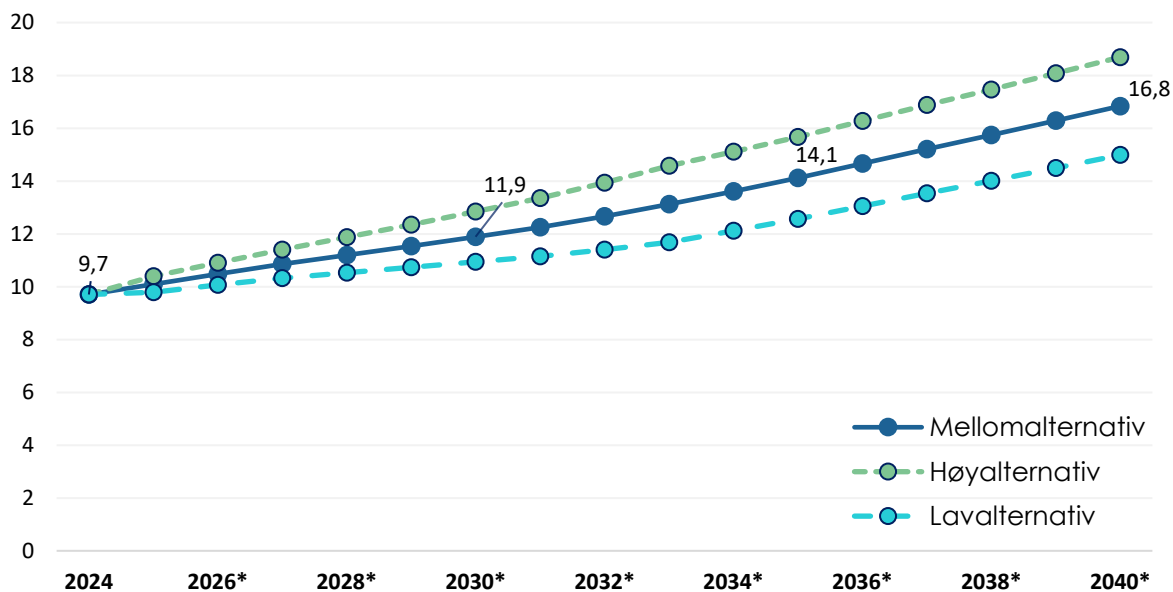
Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

Figur 17 Fremskrevne årsverk innen uformelt frivillig arbeid. Heltidspensjonister i aldersgruppen 67-80 år. 2024-2040*

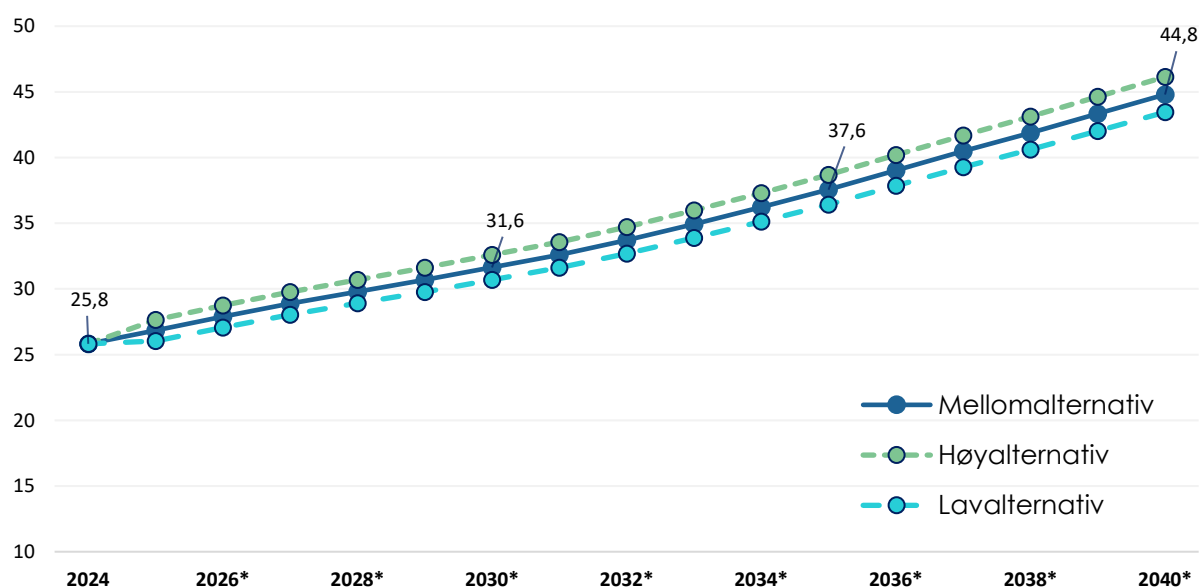
Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

Figur 18 Verdibidraget fra pensjonister gjennom formelt frivillig arbeid, målt i mrd. 2024-kroner. Heltidspensjonister 67-80 år. 2024*-2040*

Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

Figur 19 Verdibidraget fra pensjonister gjennom uformelt frivillig arbeid, målt i mrd. 2024-kroner. Heltidspensjonister 67-80 år. 2024*-2040*

Kilde: SSB | NyAnalyse *Prognose

REFERANSELISTE

Blix, Bodil H.; Stalsberg, Helge; Moholt, Jill-Marit. (2021). *Demografisk utvikling og potensialet for uformell omsorg i Norge*. Tidsskrift for omsorgsforskning. Årgang 7, nr. 1-2021, s. 1-44. Hentet fra: https://www.idunn.no/file/pdf/67266283/demografisk_utvikling_og_potensialet_for_uformell_omsorg_i_.pdf

Fladmoe, Audun; Sivesind, Karl Henrik; Arnesen, Daniel. (2018). *Oppdaterte tall om frivillig innsats i Norge, 1998-2017*. Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2021: 02. Hentet fra: <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/bitstream/handle/11250/2557786/Oppdaterte%2btall%2bom%2bfrivillig%2binnsats.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Folkestad, Bjarte; Christensen, Dag Arne; Strømsnes, Kristin; Selle, Per. (2015). *Frivillig innsats i Norge 1998-2014. Kva kjenneteikner dei frivillige og kva har endra seg?* Senter for forskning på sivilsamfunn og frivillig sektor. Rapport 2015-4. Hentet fra: <https://samfunnsforskning.brage.unit.no/samfunnsforskning-xmlui/handle/11250/2445372>

Frivillighet Norge og ProAge. (2019). *Seniorers engasjement i og for frivillige organisasjoner*. Hentet fra: https://s3.eu-west-1.amazonaws.com/frivillighet-norge/pdf/Rapportseniorersengasjement_LR_V5.pdf?mtime=20191217083428

Frivillighet Norge. (2024). *Frivillighetsbarometeret 2024*. Hentet fra: <https://s3.eu-west-1.amazonaws.com/frivillighet-norge/pdf/Frivillighetsbarometeret-2024-Rapport-KORR.pdf>

International Labour Organization. (2021). *ILOSTAT. Indicator description: Volunteer work*. Hentet fra: <https://ilostat ilo.org/resources/concepts-and-definitions/indicator-description-volunteer-work/>

Kulturdepartementet. (2018). *Frivilligheita – sterk, sjølvstendig, mangfaldig: Den statlege frivillighetspolitikken* (Meld. St. 10 (2018-2019)). Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/contentassets/82a9eff104b3441d92c04198370a0724/nn-no/pdfs/stm201820190010000dddpdfs.pdf>

NyAnalyse. (2017). *Verdien av aktive seniorer. Frivillighetsbidraget fra pensjonister i Norge*. Hentet fra: <https://seniorporten.no/wp-content/uploads/2017/02/Verdien-av-aktive-seniorer.pdf>

NyAnalyse. (2021). *Verdien av aktive seniorer. Frivillighetsbidraget fra pensjonister i Norge*. Hentet fra: <https://www.aldersvennlig.no/aktuelt/ny-rapport-pensjonistenes-innsats-er-verdt-milliarder/Verdien-av-aktive-seniorer-2019.pdf/>

Regjeringen. (2021). *Storstilt markering av frivillighetsåret 2022*. Pressemelding nr. 120/21. Hentet fra: <https://www.regjeringen.no/no/aktuelt/storstilt-markering-av-frivillighetsaret-2022/id2875575/>

Statens seniorråd. (2015). *Pensjonistundersøkelsen 2015 – tidsbruk og myter*.

Besøksadresse: Apotekergata 10, 0180 Oslo

E-post: terje@nyanalyse.no

Hjemmeside: www.nyanalyse.no